SECRETS PVBLICHS;
PEDRA DE TOCH, DE LES INTENCIONS DEL ENEMICH, Y LLVM DE LA VERITAT.

Que manifeste los enganys, y cauteles de vns papers volants que va distribuint lo enemich per lo Principat de Catalunya.

Per manament, y orde dels molt Illustres Senyors Deputats, y Oidors.

AONT no arriben les armes; poden arribar los enganys: ja diu lo Catala, mes val giny q̃ forssa. Los enemichs del Principat de Catalunya lo han inuadit ab la impietat que se ha vist, fins arribar a Barcelona, aont frustrades ses esperances, y desfeta la vanitat de sos intents ab la retirada afrontosa, procuren valerse de enganys, astucies, y fraus, pretenent conseguir ab dolo, y cautela, lo que no han pogut ab la espasa.

Pera entuuiar als que gouernen; pera fer vacilar als ben intencionats, pera enganyar al poble, y vltimament pera sembrar zizanya, perturbar los animos, diuidir les voluntats, despertar discordies, y destruir a Catalunya ab guerres ciuils, van distribuint vns papers volants, que sumariament offerexen, perdo general a tots los Catalans, com si haguessen delinquit en vsar del dret de la natural defensa: Castich als soldats alojats q̃ feren los excessos en Iglesias, y pobles de Catalunya, com si ara los vingues de nou, delictes tant manifestos com sacrilegos: y finalment traurer lo exercit del Principat, ab tal que hixquen dell los Francesos, donant per fermança al Nuncio de sa Santedat pera major seguretat; com si restassem segurs sense los Francesos, y tinguessen los Catalans a son arbitre vna fermança que està en terra del enemich, y subjecta a detenirlo en vna preso, com ho han executat. Ab estos, y altres offeriments impossibles, extemporaneos, y despropositats al estat present, pretenen enganyar a Catalunya. Pero succeheix lo q̃ al altre Italià, que beuẽtse vn ou, al quel tenia a la gargamella, piulà lo pollet, passa auant responent, *Tarde piasti.*

Y per quant de las rahons sofistiques, y apparents ab que vestexen lo engany, y perdicio de Catalunya dits papers volants, porien resultar grauissims danys, y errors perniciosos al be publich, es cosa molt justa respondrer a tots los caps, y desfer estos nuuols, q̃ ab titol de compassio, volen offuscar lo Sol de la veritat, tacar la limpieza del zel, y amor dels Catalans.

Primo, diuhen los papers volants.

QVE ab malicia, y sens fonament se publique que lo Rey Catholich volie trencar les Constitucions, y Priuilegis, y oprimir nostra llibertat, &c. que son intent es guardar inuiolablement Constitucions, Priuilegis, vsos, y costums, com ho te jurat a Catalunya, &c.

Resposta.

OBrar contra la experiencia es error; esperar mudança de vn procehir habituat es imprudencia: creurer que el enemich intente beneficis al que te per offensor, es vanitat de judici. La experiencia que te Catalunya del gouern passat del Rey Catolich, està plena de contrafaccions de lleys, y priuilegis, de opressions, y grauamens, y estos procehiments tan continuos, tractats tant de proposit, que tots los cuydados se encaminauen a desfer, anular, y reuocar, les joyes de Catalunya que ab tanta copia de sanch, y or compraren los antepassats.

A aquesta

Aquesta intencio no es imaginaria, sino veritat manifesta, deduyda de cartes del Rey Catolich, y Comte Duch escrites a son Llochtinent, y Capita general del Principat de Catalunya: y despres de sa mort llegides publicament en Brassos, y per son orde expressades algunas clausules en aquest Discurs, pera que a tots consté la veritat, y realitat de la intencio danyada, que tenen a Catalunya.

La intencio de aquest paper es informar a tots los Catalans, homens, y dones, vells, y minyons, de la veritat dels negocis, pera que puguen discernir la veritat dels enganys. Y no obstant que les cartes estiguen en llengua Castellana, se deduiran en Catala, traduintles ab tota fidelitat, paraula, per paraula, com ho conexeran, los que les ohiren llegir en las juntas de Brassos. Y lo mateix se obseruarà citant qualseuol Auctor. Aduertint que de industria se vse de humil, y clar estil, perà que la afectacio, y color retorich no lleue lo credit, y juntament sie entès de tots vniuersalment.

En carta de 3. de Octubre 1639. escriu lo Comte Duch. *Que en orde als forratjes, sino hi ha carruatje per portarlos, tenen obligacio los Catalans, y deuhen portar a les espalles, quant blat, palla, y ciuada sie necessari.* Y en la matexa carta torne a confirmar esta inica proposicio, ajustant, *que als soldats, se donen los llits dels cauallers mes principals, y que ells dormen en terra.*

En carta de 14. de Octubre 1639. diu lo Comte Duch. *Que sino acuden los gastadors Catalans, los porten lligats y presos al camp de Salses, vsant pera dit effecte de qualseuol medi.* Y procurant alentar al Llochtinent, y persuadirlo a qualseuol opresio, li diu. *Clamen contra V. S. apedreguenlo, que de aqui ha de naxer sa estimacio, opinio, y be de la Prouincia.* Clausula que te punt de profecia. Aquestes coses se tractauen, quāt actualmēt sustentaue Catalunya dotze mil infants en la campanya, pera seruir al Rey Catolich. Y si seruint Catalunya ab tāta fidelitat, amor, y lliberalitat, la tractauen desta manera, que serie ara que li ha fet tan valenta resistencia: encara que justissima?

Lo Rey Catolich en carta de 8. de Noembre 1639. a vista dels majors serueys q̄ han fet y obrat los millors vassalls, mane a son Llochtinent. *Que en companyia del de los Baluasses se resolgue lo pendrer algun dels Deputats: quels lleuen la administracio de la hazienda de la Generalitat, acudint ab ella al exercit, pera terror de la Prouincia, y que juntament fassen algunes confiscacions de bens.* Si sustentant la Deputacio actualment mil y docents infants, si empenyantse los particulars pera acudir a la guerra, se mane fer vna resolucio tan injusta, y opposta als Priuilegis de Catalunya, que desfa, y deruex lo edifici Politich, y libre del Principat; que resolucions se pendrien tan seueres, despres de hauer pres les armes, inuocat per auxiliar

lo Rey Christianissim hauerlo elegit per Comte, y hauer derrotat al Rey Catolich lo mes florit exercit? Si los mateixos serueys per tenirlos en poch, no podien detenirlo a les contrafacions dels Priuilegis; com lo detendrien ara ques done per deseruit, y per offes? Igual es lo jurament, y promesa que pot fer ara a la que feu solemne lo any 1626. Lo estat es desigual, perque a les hores no podie negar fineses dels Catalans, ara porie allegar offenses, y calificarles de tant graues, com li donas lloch lo poder: pues si ab igualdat de estat trenque lo jurament, y promesa, com lo guardarie ab la total mudansa? Si quant nos anomenaue vassalls, tractaue de assolar, y desustanciar a Catalunya, quant nos te per rebeldes, que millores se poden esperar?

Cobra lo Rey Catolich a Salses ab la assistencia de tants milanars de Catalans, y ab lo gasto tan innumerable de les Vniuersitats, que restan pera moltes centuries carregades. Y lo Comte Duch en la carta de les gracies que fa al General lo Comte de Santa Coloma, diu. *Que fa a Deu moltes gracies, y a ell moltissimes, &c.* hauent com a Catolich de diro aixeues. Y pera tentarlo de ambicio, y facilitar la ruina de Catalunya prosegueix. *Que es menester exir de panyales, y posar los vlls en fer Vna gran fortuna, y qui alli lo tenie a sa disposicio.* Y pera que aduertis a que tiraue li escriu tot de sa ma: *Que li estudie com trauran de Catalunya lo que li escriu, &c. y que ab lo mateix secret de sa ma a la sua li digue, com se pora concertar, que done Catalunya pera la Primauera cinch mil infants, y dos mil gastadors, tots Catalans, y pagats, y que es negoci inescusable.* Aquest ere lo premi dels serueys dels Catalans, estes les merces, estos los priuilegis nous per auer empleat en les guerras de Salses tantes vidas, y haziendes.

Lo mateix Comte Duch en carta de 14. de Ianer 1640. li torne a dir encarregant lo secret. *Que se ha de traurer de Catalunya Vn gros de gent Catalana, cosa de sis mil infants, procurant se repartesquen los gastos entre les Iglesies Militars, y Vniuersitats.* Y perque no tingues lloch de replicarli ab les Constitucions, y Priuilegis que se oposen directament a tals arbitres, li diu: *Que no tingue atendencia à menudencias Prouincials.* Y pera opprimir be del tot a Catalunya de sa propria ma li escriu estes Paraules. *Senyor meu per Vn sol Deu, que la gent se alotje, rebe, y no sols be, &c. de genolls loy demano.* Vejam ara qui te la culpa de les insolencies inaudites, y sacrilegis horrendos que cometeren los soldats en les Iglesies, dones, homens, y haziendes dels Catalans, lo costum militar, o los ordens superiors? com se hauien de arriscar a maldats tan calificades sino en virtut de semblants cartes que los feyen espalles, y assegurauen de la pena? reparaue lo soldat de fugir, y no reparaue en posar foch a la Iglesia, sent tant mes graue lo delicte, no per altra raho sino perque sabie que pera lo primer y hauia pena, y per al segon total permissio.

Lo

Lo Rey Catolich en carta de 28. de Febrer 1640. diu. *Que los soldats estiguen alojats en Catalunya, ab tal forma, que sie superior en cada lloch la gent de guerra, a la de la terra, preferint la comoditat del soldat a quant se puga considerar en contrari: y que per quant de Barcelona naix lo dany a les demes Vniuersitats, allotjen en ella vn gran colp de infanteria, y caualleria.* Aquestos ordens seruiren de carta de gracies a Barcelona, per hauer enuiat son Conseller en Cap dos mesos hauie ab vn bon tercio al camp de Salses. Aquest ere lo aliuio ques donà a totes les Vniuersitats per lo treball continuo de sis mesos de guerra viua.

De manera, q̃ no solamẽt volien q̃ los soldats fossen tractats be, sino rebe, y ab superioritat de numero; pera q̃ los soldats obrasen sens temor, y a son arbitre. Tãt gran ere lo exces ab q̃ los Ministres superiors voliẽ los allojaments (allegãt q̃ en les altres Prouincies de la Europa axi se obserue) q̃ lo Comte de Santa Coloma (no obstãt viuie tot rẽdit a qualseuol orde) rescrigue al Comte Duch, diẽt: *Que tots los que hauie ohit parlar de la forma dels alojaments de Italia, y Flandes deyen, que ere cosa excessiua, lo ques feye en Catalunya.* Y pera confirmar esta raho li diu. *Que los Balons en Seret, en lo espay de dotze dies hauien gastat mil y docentes carregues de vi.* Paraules totes escrites de ma del mateix Comte de Santa Coloma. Pues si al que disposaue los negocis, desitjaue donar gust en los alojaments, y pretenia medrar per aquest cami, li aparegueren exorbitants: si los matexos pratichs de Italia, y Flandes, que interesauen, los anomenauen excessius, quant pesats, insoportables, y terribles, serien als pobres Prouincials? No hauien de cridar al cel? No hauien de mostrar sentiment? No hauien de plorar llagrimes de sanch? No hauien de implorar la justicia? No hauien de sercar castich al agraui ques feye a tantes haziendes, y persones libres, tractades per los soldats pijor q̃ esclaus? y finalment no hauien de rabiar de dolor y pena, considerant que lo remey ere impossible, pues los q̃ hauien de castigar los desordens, no sols los callauen, y consentien, pero los ordenauen, y alentauen? Ha tingut Catalunya desde sa fundacio, igual calamitat?

Opposarense los molt Illustres Senyors Deputats, y Ohidors à estes opressions, rõpiments, y contrafactions de Constitucions, y Priuilegis: ja vensuts dels continuos, y amarguissims llantos dels pobles, ja de la obligacio del jurament prestat de hauer de acudir a estos, y

ſemblants caſos. Feren coſtat a tant juſtificada pretenſio los molt Illuſtres Senyors Conſellers, y ſaui Concell, acudint vns y altres ab embaxades y ſupliques continues al Llochtinent del Rey Catolich, pera que ſe apiadàs dels afligits pobres, y euitàs la ocaſio dels graues danys, que podien ſobreuenir. Y perque (com diu lo Eſperit Sant) *La muſica entre llantos, diſſone a la prudencia*, votaren alguns en lo Concell de Cent ſe fes pauſa a la alegria de les acoſtumades Carneſtoltes, y ſe ploraſſen ab dols, les deſdiches de Catalunya. Pero en lloch de dar algun conſuelo, ò ab bones demonſtracions, donar eſperances de remey y aliuio, enuiauen los ſeguents ordens.

Per carta Real de 13. de Mars 1640. ſe manaua al Lloctinent. *Que manàs als exactors de les rendes de la Generalitat, pena de mort, no les donaſſen a la Deputacio, ſino a la perſona que ell ſenyalaria, donantli poder de ſenyalarla.* Item, li mane en dita carta. *Que prengue al Deputat Tamarit, lo entregue al Marques de Vilafranca, pera que ab vna galera lo aporte pres à Perpinyà, aont eſtigue priuat de tota comunicacio. Que no li ſie admes ningun recaudo de la Deputacio. Que notifique als Miniſtres della, pena de la vida nol aſsiſteſcan ab diner, ò altra coſa. Que lo Iutge del Breu prengue informacions contra lo Deputat Ecleſiaſtich Claris, à titol que fomente, y defenſe, no ſe deuen fer contribucions als alojaments: y en prouarſeli coſa de calitat, lo prengue, aſsiſtint ell en perſona, demanant pera tot aſsiſtencia a la Ciutat. Que en la mateixa forma ſie priuat de tota comunicacio, y aſsiſtencia de diner, ò altra coſa de la Deputacio.* La cauſa deſtes preſons, y la culpa deſtos caſtichs ere acudir los Deputats a la obligacio del jurament, al be comu als llantos dels pobres pageſos, a les llagrimes de tants pubills, y viudes deſolades.

Tant gran ere la rabia que tenien los Miniſtres ſuperiors de veurer aqueſtos piadoſos Officis, tan feruoros lo deſitg de acabar ab los que tenien atendencia al be comu de la patria, que lo Comte Duch eſcriu al Lloctinent vna carta molt llarga, feta a 29. de Febrer 1640. que ve a dir en ſuma. *Que no li apar hauer ohit ſemblant deſatino com lo de la Deputacio, y Concell de Cent.* Y quexantſe del Lloctinent com no ha fet alguna abſoluta, diu: *Al Rey Catolich li eſcriguè lo Virrey de Napols, que li hauie notificat vnes lletres, vn Miniſtre de ſa Santedat; y lo Rey li reſponguè que vſaue ab ell de molta pietat en no caſtigarlo exemplarment, ſuppoſat que no li hauie eſcrit en lo mateix renglò, com hauie fet penjar al*

Miniſtre

Ministre del Papa. Bon exemplar pera obrir la porta a qualſeuol reſolucio, per cruel que ſe pogues imaginar.

Y lo Rey Catolich per carta de 26. de Mars 1640. diu: *Que ſe faſſen los alojaments, y que a tal Salua que hauie parlat en fauor de la Prouincia, deuie hauerli donat vn garrot, ò hauerlo llançat al mar ab vna pedra al coll. Que ſe execute lo que te manat en orde als Deputats, Claris, y Tamarit.* De manera, que ere arribada Catalunya a vn eſtat tan miſerable, que lo major delicte ere ſer bon patrici, y conſolador del poble afligit. Los lladres, malfactors tenië perdò, aſſentantſe ſoldats: cō ho manà lo Rey Catolich en carta de 31. de Mars 1640. Los ſoldats inſolents, ſacrilegos, cremadors de Igleſies, y del Santiſsim Sacrament, podien perpetrar qualſeuol delicte, ò maldat ſens temor de caſtich, perque pera ells no hi hauie penes ordenades, ſino aliuios, deſcanſos, diners, y menjar be, y rebe, y ab ſuperioritat, com conſte de les cartes originals del Comte Duch. Tant ſolament, los Deputats, Ohidors, Conſellers, de Concell de Cent, y los que tractauen del be comu, y de conſolar los pobres (ab la mayor corteſia, y humilitat que hajen ſuplicat vaſſalls a Senyor) eren dignes de penes, y caſtichs: ſols pera eſtos venien ordens de caſtigarlos, poſarlos en la preſo, donar garrots, confiſcar bens, &c. Y effectiuament per eſtes cauſes tant plenes de juſticia foren preſos, lo Deputat Franceſch de Tamarit, Iuan Franceſch Vergos, y Lleonart Serra del Saui Concell de Cent.

De aqueſtes, y altres moltes cartes ſe dedueix vna probabilitat equiualent a la euidencia, que la intencio ere ſubjectar a Catalunya, com a terra conquiſtada, lleuantli tots los Priuilegis, y Conſtitucions antigues. Primò, conſte per vna carta que eſcriguè el Comte Duch al Lloctinent, que deye: *Mal haja qui feu tals conſtitucions, mal haja jo ſi las puch veurer, y mal haja V. S. ſi les guarde.* Secūdò, per carta Real de 31. de Mars 1640. en la qual mane. *Que ſe faſſe vna leua de ſis mil Catalans pera Italia ab titol de que faltaren a las conuocatories de Salſes, comptāt desde que entrà lo exercit Frances, fins que dexà la plaſſa. Que ſi ho conſidere, hauent faltat tants ab tant temps, ſi execute eſta pena produirà vna leua de major numero de ſis mil. Que faſſe acoſtar dites leues ab cautela à Barcelona, Tarragona, y los Alfachs, que ſon parts maritimes pera tranſportarles à Italia. Que ſi nos pot executar en eſta forma, reparteſque la leua entre les Vniuerſitats, Militars, y Ecleſiaſtichs. Que no ſignifique los vol traurer de*

Catalunya.

Catalunya. *Que si per asso no basten los medis suaus, llance mà dels que sien menester.* Y per quant tenien per cert, que ere pretensio dificultosa, y que se hauia de opposar lo Principat en virtut de les constitucions, y priuilegis, per carta Real de 9. de Mars 1640. tenien preuingut al Lloctinent, dientli: *Que estaue resolt de enuiar al Estat de Milà sis mil Catalans, y que no obsten les constitucions de no poder ser trets inuoluntariament, per ser primeres les lleys de la Monarquia. Que dites constitucions foren estatuides en son principi, y tenien força quant Catalunya estaue separada, pero ara no. Que es sa Voluntat precissa se embarquen, sens reparar en qualseuol genero de representacio se li fasse. Que se vse de medis inuoluntaris, que comensen per Barcelona, aont serà conuenient estigue alotjada alguna part de exercit: que li encarregue molt lo secret, y ques correspongue ab lo Protonotari.* Faltant a Catalunya sis mil naturals de guerra, restant carregada ab dos exercits, introduint, que la vnio lleuaue la força a les constitucions, clarament se manifestaue lo volerla subjectar a les lleys de Castella, ò a les que al Rey li haurien aparegut. Lo posar en execucio la maxima tan desitjada dels Castellans, *vna lley y vn Rey*, se manifeste clara ab la dita carta: perque reprouar les constitucions, y priuilegis, tenint en Catalunya presidis, y dos exercits, ere lo mateix que intimarli la subjectio de conquistats. Per la noticia secreta que algu dels Ministres de la terra tenie, se arriscà algunes vegades a dir als Aduocats quel informauen, si li allegauen cõstitucions, que se dexassen de constitucions, passant per cosa de risa dita allegacio. Y pera mes desautorizarles, deye que quant les constitucions, y priuilegis de Catalunya tenien força, ere en temps de les ballestes.

A que major desuentura podie arribar Catalunya? que tresor perdie, en perdrer ses constitucions, y priuilegis? A que terrible esclauitut la reduien gouernantla per lo gouern de Castella? Qui sab los treballs de aquells Regnes, hauent tingut sort de naxer en terra libre, antes voldria morir mil vegades, ò menjar herbes a les montanyes, que exposar sa patria, y germans a estat tant miserable.

Lo qui vulle saber lo estat de aquells Regnes, ja en lo any 1626. llige a dõ Matheu Lizon Veintequatro de Granada, q̃ plorãt les opressions de tants vectigals, y dolẽtse del gouern de Castella, està profetizant les comocions presents de Espanya; dient en diferents parts de son llibre.

Que

Que primerament los Castellans paguen cinch per cent de totes les haziendas. Secundò, paguen imposicions de vi, vinagre, oli, carns, tabaco, &c. y son tan grans, que se ha de cullir delles vn milio y mitg: y pera pagar, en molts llochs han hagut de vendrer fins les campanes de les Iglesies. Tertiò, paguen seruey de milions. Quartò, subsidi, y escusado. Quintò, papel sellado, arbitre insufrible. Sextò, contributio de les haziendes, a la fundacio de eraris: volent ques depositen en ells de vint catorze, de manera que si hi ha vint millons, sols resten sis peral Regne. Septimò, paguē pera trēta mil soldats. Vltimò, quintar homens pera la guerra, fentlos anar per força, presos, y lligats, com los hauem vist passar moltes vegades per Catalunya. Pera cobrar estes imposicions, y vectigals, son tants los gastos, salaris, y vexacions, que ve a ser mes lo ques gaste, que lo principal ques cobre. Ab que estan los Regnes tan acabats, y destruits, que en algunes Prouincies se han despoblat, cinquanta, y sexanta llochs, les Iglesies per terra, les cases desfetes, les heretats perdudes, y hermes. Totes son paraules de vn Autor Castellà.

En executarse lo de *vna lley, y vn Rey*, en Catalunya, hauien de passar forsosament los Catalans, per estes, y majors tribulacions: perque ben sert es, que asi se hauien de executar ab major puntualitat, y rigor que en Castella, ja per lo odi, ja per la diferencia de la nacio.

Que fos lo intent subjugarla a miserable estat, despoblant Catalunya, perxantla, y oprimintla, ho diu, y va ordenant clarament lo Cōte Duch, en la carta de 29 de Febrer 1640. aont diu. *Supplico a V. S. regonegue lo poder de sa Magestat, y veurà si Catalunya es vn soplo, &c.* Y mes auant, *luego regonegue V. S. y en balança de aßo, les insolencias, y abominacions ab que ha procehit aquexa gent, y sobre asso dexe correr lo discurs, trobarà que verdaderament estan locos, y el loco con la pena es cuerdo.*

En orde a despoblarla, ho significque, dient en la mateixa carta. *Verdaderament Senyor Comte los Catalans han menester veurer mes mon.* Cotejes esta clausula, ab la de la transportacio dels sis mil Catalans a Italia. Prosegueix lo mateix intent de subjugarla: y tentantlo de ambicio li diu: *Que ara li ha arribat vna gran ocasio, molt ajustada a sa presuncio, y pera seruir al Rey:* y passe auant. *Esta ocasio, sols à V. S. li ha vingut a las mans, ab la major justificacio que ha pogut tenir home del mon, &c. Y ab lo resguart del exercit que V. S. gouerna, y del que gouerna lo Senyor Marques de los Baluasses, y aquestos actes de tant relleu, rares son Senyor meu, las*

C vegades

vgales que ſe venen a las mans. Si los prechs dels poderoſos ſon preceptes, no ſe jo, que orde mes apretat, y que mes clarament ſe podie dir, y ſignificar la conquiſta, y ſubjugacio de Catalunya. Y pera deſpenyarlo a tant yniqua empreſa, li propoſe, que ja no ſolament ſerie conuenient arbitre dita conquiſta ſino obligacio deguda, dient: *Eſſent V. S. natural, y tenint vn exercit a las eſpallas, ninguna coſa, y ha que nos pugue fer, y ninguna coſa ques puga, dexa de ſer deguda. Y aſſo es parer de tots los Conſells.* No hi ha dir que parlaue de alojaments, perque en la carta nos mencionen: que tota tira (ja ab lo exemple de penjar lo Miniſtre del Papa, ja ab ſer cami de pujar, ja per obligacio, y vltimament per ſer parer de Conſells) a dirli, deu ſubjugar ab armes a Catalunya.

Eſta intencio tenie deſuetllat al gouern del Rey Catolich, y ſe diſpoſaue a tota preſſa la execucio; prenent per capa la diuerſio de Franſa, començant deſde la factio de Leocata. Declararen eſta Enigma als Catalans los Franceſos en Salſes, quant ab veus altes cridauen: *Catalans eſta guerra no es per noſaltres, ſino per voſaltres apartauuos, y dexaunos los Caſtellans.* Que les naciós ſon com los q̃ miren al joch del Axedrez, que veu millor lo xaque lo que mire, que lo que jugue. Be podie la guerra de Salſes tenir totes dos intencions: pero la mes certa ere la de ſubjectar a Catalunya, pues tenien en ella los preſidis, dos exercits, deſarmada la terra, canſada de ſis meſos de guerra, y pobre, de hauer ſuſtentat aqueix temps dotſe mil infants, y finalment empenyada, a que lo Francès tinguès als Catalans per mal affectes, y per enemichs, pera eſcuſar tot auxili. Ocaſio apta peral intent, ſi Deu nol haguès desfet, y deſuaneſcut. Y perque no ſonàs per les Monarquias ingratitut tan gran de ſubjugar vna Prouincia llibre, que acabaue de ſeruir ab tan llargues finezes, conexent la fogoſitat dels Catalans, y la ſuperioritat de animo en no ſuffrir coſes manifeſtament injuſtes, alojaren los ſoldats ab lo exces que narren las cartes alegades; donant ampla llicencia als ſoldats de moleſtar als Catalans en honres, haziendes, è Igleſiés, com ho feren: tenint per cert, lo que ha ſuccehit, que los Catalans veent trencats los priuilegis, y diſsipats ſos bens, farien armes contra los ſoldats, ab que declarantlos per incurſos de crimen de leſa Mageſtat, y per rebeldes, tindrien exterior titol de executar lo què tant tẽps hauie eſtaue premeditat, y diſpoſat, com conſte de les cartes referides, y infinites

y infinites altres, que exten originalment en vn baul ple delles, que guarde la Deputacio: pera que confessen los Autors dels papers seminadors de discordies, que la intencio del Rey Catolich, y de sos Ministres, es estada sempre, aniquilar les cōstitucions, y priuilegis de Catalunya. Y en lo que diu: *Que si falta y ha hagut, es per part dels Ministres,* es contra tota veritat: perque no conste que lo Rey hage castigat, ni reprès a ningun contrafactor de constitucions, y priuilegis, als defensors delles si, com se ha vist en lo discurs desta primera resposta.

Secundò, diuben los papers volants.

QVE axi mateix publiquen maliciosament, que lo fi del exercit es degollar los Catalans, assolar sacrilegament les Iglesies, y altres hostilitats tan barbares, que de Atila no les admetria lo credit, quant mes de vn Monarca, &c.

Resposta.

DONO tota la pietat, y benignitat Real imaginable, al Rey Catolich, axi la venero, y la cōfesso. Pero lo Autor no cōclou de aqui, que lo exercit no execute les barbaritats que amenase, y te executades. No creurer totes les coses, es prudencia: creurer ho tot, facilitat: no creurer ninguna, rudeza: y creurer contra la experiencia, es error, com tinch dit. No creuhen los Catalans q̃ vulle lo exercit degollar a tots: que vulle oprimirlos a tots, ò ab mort, ò ab subjugacio infame; axo no sols se creu, sino que's sab ab euidencia; si ab atendencia se ponderen les cartes referides, y lo modo de procehir dels exercits Castellans.

En Cambrils (que fou la primera demostracio) declararen la intencio danyada: perque rendintse los Catalans a bona guerra, la major part degollaren, y atropellaren ab la caualleria, altres enuiaren a galera, y los restants posaren en obscures presons. Si en les demes parts del camp de Tarragona, y Panades, no han proseguit les mateixes inhumanitats, no se ha de atribuyr a pietat, sino à astucia, a la comoditat dels viurers, no a la compassio: que qui tinguè cor pera atropellar, y degollar centenars de Catalans rendits, tindrie ferocitat pera reiterar

moltes

moltes vegades esta tragedia. No saberen enganyar a Catalunya ab pietat fingida, pero tant abundaue en ses entranyes lo rencor contra los Catalans, que a la primera ocasio no pogueren dissimularlo ni contenirlo: fou corregit lo error de la millor cautela que podie vsar lo engany, y la traycio: pero sempre los Castellans excedexen los llimits de la major crueldat.

No se ha de prouar esta veritat ab les euidēcies que pot donar Catalunya en si mateixa; perque no se atribuesquen a encariment, ò passio. Testimoni mes desapassionat, ha de donar per assētat, que los mals de que se ha recelat Catalunya, del exercit, no son indignes de credit, sino dignes de tota preuenciò.

Lo Bisbe de Chiapa, en la India, Fra Bartomeu de les Cases, natural de Castella, escandàlizat, y pasmat de les exorbitants inhumanitats, dels exercits Castellans de les Indies, prenguè, ab zel de Deu, la ploma, pera referirles, allegant per motius: *Traurer lo infern de les Indies,* aquest nom done al exercit dels Castellans: y tambe diu: *Per la compassio que tinch de ma patria, que es Castèlla, perque Deu no la assole y castigue, y per los grans pecats comesos contra sa fe, y honra, de Deu, y del proxim.* Pera mostrar la poca raho que tingueren los Castellans de maltractar als Indis, al principi fa vna descripcio de son natural, dient. *Que son los Indis gent senzilla sens dolo, y engany, fels a sos Senyors, y als Christiās; y entre totes les nacions los mes pacients, pacifichs, y sossegats, enemichs de rencors, odis, y venganсes, que hi hage en lo mon. Tenen viuacitat de enteniment, ab docilitat, y capacitat pera qualseuol siencia, aptissims pera rebrer la Fè de Christo, y en tenir noticia della son importuns en voler saber, y exercitar los Sagraments de la Iglesia, y les cerimonies del culto Diuino: en tant que he ohit dir à molts Espanyols, verdaderament que estes nacions eren les mes benauenturades del mon, si haguessen tingut noticia del Deu verdader.*

Afirme, y assegure aquest justissim Prelat en moltes parts de son llibre, que los Indis reberen als Castellās ab singulars caricies, y amor, aparexentlos que ere gent vinguda del cel, seruintlos, y regalantlos, ab lo major cuydado, y liberalitat que pugue ponderarse. Veges ara com los tractaren, ponderes be, lo que los Castellans fèren en vnas nacions que nols podian hauer offes per la distancia, sino que estudiauen en obligarlos ab la abundancia: Pera que se inferesque ab gran fonamēt lo que deu temer Catalunya, si arribassen a poder obrar a son arbitre.

Diu

Diu plorant lo predit Bisbe. *En aquestes ouelles manses, dotades per lo Creador de tals, y tantes calitats entraren al punt que les conegueren, com a llops, tigres, y lleons cruelissims: y no han fet altra cosa de quaranta anys à esta part, que trosejarles, matarles, angustiarles, afligirles, atormentarles, y destruirles, ab tã estranyes, noues, y varies crueltats, q̃ nũca son estades vistes, llegides, ni ohides, de les quals sé comptá an algunes. Y fou à tal exces, q̃ en vna Isla q̃ hi hauie tres milions de animes, no hi ha a vuy docents naturals. En la Isla de Cuba, que es tan llarga com de Valladolit à Roma, està casi despoblada. La Isla de Sant Iuan, y de Iaymaca, que son grans, y fertilissimes, estan assolades: les Isles dels Lucayos, que son mes de sexanta, no hi ha vna sola criatura: Mes de trenta Isles que estan en Comarca de la Isla de Sant Iuan, estan despoblades, y seran totes estes Isles mes de dos mil lleugues de terra. De la terra ferma han assolat mes de deu Regnes, majors que tota Espanya, y mes terra dos vegades que hi ha de Sevilla a Hierusalem. Y donarem per compte cert, y verdader, que en lo espay de quaranta anys per les tiranies, y obres infernals, moriren dels Indis dotse millons de persones entre homens, dones, y minyons, y en veritat, que crech, sens pensar enganyarme, que son mes de quinze millons.* Totes son paraules textuals, y de Autor tan calificat, que no pot ser calumniat de pasio, per ser natural de Castella y a la fi de aquest capitol conclou dient: *A estes nacions no han tingut mes respecte, ni delles han fet mes compte, ni estimacio (parlo ab veritat, per lo que se, y he vist en tot lo temps predit) no dich com si fossen vnes besties (que plagués a Deu, que com a besties los haguessen tractat, y estimat) pero com, y menos que les escombreries de les plasses.*

Y hauent promes que en lo discurs del tractat comptarie algunes de les crueltats son tantes que fan vn llibre, no obstant que les cõpte ab breuedat, y perque serie allargar molt aquest paper, tocarè poques.

En lo folio 6. diu: *Que al major Rey y Senyor de vna Isla, vn capità li forçà sa propria Esposa. Entrauen per los pobles, y no dexauen minyons, velles, prenyades, ni parides, y posauen meses, sobre qui de vna cultellada partirie vn home, ò li lleuarie lo cap, ò li descubririe les entranyes. Feyen vnes forques bajas que tocassen los peus en terra, y de tretze en tretze los penjauen cremantlos vius, a honor, y reuerencia de nostre Redemptor, y dels dotze Apostols.*

En lo fol. 7. diu: *Vna volta viu jo que rostien en vnes graelles quatro*

ò cinch senyors principals, y perque cridauen, y trencauen la son al capità, manà los escanyassen, pero lo Ministre los posà vnes estaques a la boca, y atià lo foch.

En lo fol. 8. *Que deshonraren a vna Reyna.* En lo fol. 9. *Que a la Reyna anomenada Anacaona, per honrarla la penjaren.* En lo fol. 10. diu; *Que sempre vsaren dels Indis cō a bestias pera portar carregues.* En lo fol. 13. diu: *Que lo modo de conquistar los llochs ere anar de nit, y a vna mitja lleugua del poble, feyen entre si vna crida, dient que sinos rendien al Rey los hauien de cremar vius.* Y com si los Indis que dormien, y estauen distants, ò haguessen ohit, y se haguessen resistit, a la matinada entrauen la poblacio, a foch, y a sanch, cremant vius minyons, y dones.

En lo folio 14. *Que hauent donat vn senyor principal de la India, de sa voluntat, ò per temor, tres mil pesses de vuyt als Castellans, lo prengueren, y lligaren a vn pal, y possaren foch per los peus, pera que donàs mes: enuià a sa casa, y los entregà altres tres mil pesses de vuyt. Tornarenlo atormentar, perque donàs mes diner, y no tenint que donar, lo tingueren de aquella manera fins que los molls dels ossos exien per las solas dels peus, y axi mori:* y afirma, *que feren infinites vegades lo mateix ab altres senyors.*

En lo folio 15. diu: *Que quant se seruien pera lo carruatge dels Indis, com si fessen vnas besties, los portauen ab vna llarga cadena, de moltes argolles, aont estaue lo pobre Indi pres per lo coll. Donauenlos poch amenjar: y dolent, ab asso, y ab la carrega morien tots, que moltes vegades de quatre mil Indis non tornauen sis a ses cases. Y quant morien los pobres Indis en la cadena, per no desferla los tallauen lo cap, cabent lo cos al altra part. Item, quels feyen portar al coll als pobres Indis la fusta pera fabricar los vaxells, de trenta lleugues lluny.*

En lo fol. 18. compte. *Que sabent los Indis de la ciutat de Colula, que venien los Castellans, los hisqueren a rebrer tots los Senyors de la comarca, Sacerdots, y poble, pera acompanyarlos: arribaren a la Ciutat, y ab cautela prengueren los senyors, y feren juntar en la plassa cinch, ò sis mil Indis, y junts allí arremeteren a ells, y à estocades, y llançades los acabaren; alguns se amagaren deuall los morts, y al cap de dos dies exien tenyits en sanch, demanant misericordia, pero luego los ferē troços. Y a tots los Senyors, que eren mes de cent, manà lo capità cremarlos vius à vns pals*

arrimats,

arrimats: Y diu que mentres degollauen los sis mil homens en la plassa, estaue lo capita cantant: *Mira Nero de Tarpeya, a Roma como se ardia, gritos dan ninyos, y viejos, y el de nada se dolia.*

En fol. 22. compte: *Que en la Prouincia de Guatimalo, hisque lo senyor principal portat a brassos, ab so de trõpetes, y tabals acompanyat de molts senyors de la terra, a rebrer los Castellans: portarenlos a vna Ciutat aont los regalaren. Demanaren los Castellans tantes carregues de or: y perque responguerem los dits Indis, que no les tenien, los cremaren luego vius, sens altra culpa, ni proces.*

En lo fol. 23. refereix. *Que aquest mateix capita dels Castellans, dels Indis subjugats, portaue ab si gran numero dells pera fer guerra als altres: y com nols donaue a menjar perque eren ordinariament, deu y vint mil Indis, consentie ques menjassen los Indis ques prenien. Y axi hi hauia en son exercit solemnissima carniceria de carn humana, aont en sa presencia matauen los minyons, y los rustien: y matauen los homens solament per les mans y peus, que tenien per lo millor boci. Matà infinita gẽt en la fabrica dels vaxells, fentlos portar la fusta a les espatlles, de la mar del Nort fins la mar del Sur, que son cent y trenta lleugues de trauessa, carregantlos a tres y quatre quintars per home. Fins la artilleria los feye portar a brassos. Y es veritat* (diu lo Autor) *que jo viu a molts portar la artilleria per los camins, plens de angusties: y si hagues de dir totes les crueltats, farie vn llibre que espantarie al mon.*

En lo fol. 25. *Al Rey de Mechuacam perque tenie fama de molt rich, lo posaren de peus a vn cep, lligades les mans a vn pal, vn braser de foch als peus, y vn minyo que los vntaue ab oli: a vna part vn ballester assestantli al cor, y a la altra part vn gos pera quel trosejas, sino donaue tresors.*

En lo fol. 26. *Que aquest capita en lo Regne de Xalisco assolà vuyt cents pobles, y quant dits Castellans escriuien al*

Rey

Rey deyen que totes eren victories que Deu les donaue, per ſer les guerres tant juſtes.

En lo fol. 27. *Que los cabos, per vna arroba de vi, oli, vinagre, ò per vn tocino, dexauen triar a qualſeuol, de cent donzelles la mes hermoſa, ò de millor cara. Lo mateix feyen dels minyons mes diſpoſts, donant a triar vn de docents ò trecents. Y ſuccehie que vn minyo que parexia fill de vn Princep lo donauen per vn formatge, y cent perſones per vn cauall.*

Contra los Indis q̃ fugien, vſauen de la caça dels goſſos llebrers, y altres. Pera mãtenir dits goſſos, portauẽ molts Indis en cadena, tenint dells publica carniceria, y los vns als altres ſe mallenauen quartos de Indis, com ſi foſſen de tocinos pera ſuſtentarlos, y deyen dexaume vn quarto de vn vellaco de aqueixos, pera donar a mẽjar als meus goßos, q̃ quãt ne matarè vos ne tornarè altre. Altres a les matinades anauen ab los goßos a caçar los pobres Indis, y quant tornauen ſe alabauen que hauien mort deu, ò vint dells. Ay major maldat! feu eſtes barbaritats Atila? Aſſo no era en temps de Noe, ſino la Centuria paſſada. *Y veent vna India malalta que en vna ocaſio no podie fugir, prenguè dos cordes, ab la vna ſe lligà vn fillet al peu, y ab laltra ſe penjà, pero no fou tant prompta, quant arribaren los goßos, y feren troſſos la criatura. Anant vn deſtos maluats vn dia a caçar conills, no trobant caça, y parexentli que tenien fam los goßos, prenguè vna criatura dels braſſos de ſa mare, y fentla troſſos ab vna daga, donà a cada gos ſa part.*

Finalment eren tals les tiranies, è inhumanitats que feyen los Caſtellans, que los Indis los anomenauen *los yares*, que es lo mateix que los dimonis.

De aqueſtes crueltats inaudites, y no imaginades eſtà lo dit llibre tan ple que cauſe horror, y voler referirles totes, ſerie traduyr vn llibre enter. Y perque conſte, que no ſols en eſta materia, pero en lo perill de les coſes ſagrades, y culto dela Fè, ſon igualment perniencioſos los Caſtellans; donem atencio a lo

que

que diu aquest mateix Autor. *Altra cosa se ha de aduertir, que fins a vuy no han tingut mes compte de que allí se predicàs la Fè de Christo, que si fossen gossos; ans be hã probibit de principalmẽt intẽtals Religiosos ab moltes afliccions, y persecucions quels han causat, q̃ no predicassen, perque los aparexie era impediment pera adquirir lo or, y riquezas que volien: y a vuy en totes les Indies* (parle lo Autor de son temps) *no hi ha noticia, ni saben si Deu es de fusta, de cel, ò de terra, sino en la noua Espanya, que es vn recò de les Indies.*

Entraren allà ab pretext de plantar la Fé de Christo, y desterrar la ydolatria, y arribant a esta materia, diu lo Autor. *Que los soldats prenien quants ydols tenien los Indis de alguna Prouincia, ò Ciutat (que eren en gran numero) y portauen aquells, à altres Prouincias, alli obligauen als Indis quels prenguessen pera sa ydolatria, rebent en cambi molt or, y plata.* Arbitre, ab que molts se feren riquissims, de manera, que en lloch de sembrar la Fè de Christo, per lo vil, y baix interes anauen sembrant ydols, y ydolatries per la India.

Y perque se aduertesque lo dany que feren a les animes, que se hauien de conuertir, y se haurien conuertit infinites, si haguessen procehit com a homens: serà just referir vn cas llastimòs, y escandalòs, pera Catolichs: diu axi lo Autor: *En la Isla de Cuba prengueren vn Casich, y senyor molt principal, anomenat Hatuey, y lligat a vn pal lo cremauen viu, sens que los Religiosos fossen bastants a detenir la furia mes barbara que en lo mon se bage vist: Y vn Religios de Sant Francesch, Varò Sant, y de gran virtut, acostàs a ell, deyeli algunes coses de Deu, y de nostra Sante Fè, ab la breuedat que podie, per la pressa que portauen de atormentarlo. Digueli lo Religios, que si teme Fè en lo que li predicaue, anirie al Cel, aont hi hauie gloria, y descans perpetuo: y que sino, anirie al Infern a patir perpetuament penes, y torments. Pensà lo Indi vn poch, y preguntà al Religios, si anauen al Cel los Castellans? Respongueli lo Religios, que si, ab tal, que fossen bons. Diguè tant prest lo Casich, sens mes pensar, que no volie anar al Cel, sino al Infern, per no estar aont ells estiguessen, y per no veurer tant cruel gent, com son los Castellans.*

En lo Regne de Yucatan arribaren sinch Religiosos de Sant Francesch, y com estauen escarmentats dels Costellans, no volien rebrer dits Religiosos. Informarense de la veritat, y de son modo de viurer, y sabuda, los admeterẽ ab gust. Comẽçaren a predicar ab tal fruyt, que al cap de quaranta dies los Senyors de la terra, los entregaren tots los ydols, pera quels cremassen, y los fills (quels volen, com la nina del vll) pera quels ensenyassen: fundarenlos Iglesies, y Temples. De altres Prouincies los enuiauen a cercar pera quels predicassen: y a persuacio dels Religiosos, se juntaren, y ab solemnitat se donaren als Reys de Castella. Estant les coses en aquest estat, y la predicacio de la Fè, tant ben disposada, entraren en aquella terra diuuyt Castellans de acauall, y trenta de apeu, ab moltissimes carregues de ydols, de altres Prouincies, los quals ab violencia feren repartir per tota la terra, obligant a quels donassen per cada ydol vn Indi per esclau, amenassantlos, que sino obebien los farien guerra. Los Indis per temor, qui tenie dos fills donaue lo vn, y qui tres dos. Lo qual

 fou

fou causa que los religiosos, tement nols matassen los Indis, pensant ells eran causa de la vinguda dels soldats, fugiren deixant aquell Regne sens la llum de la predicacio Euangelica.

Vltimament pera que a ningu aparegueßen encariments estes, y altres infinites crueltats, y enormitats, que compte lo Autor, conclou dient. *Protesto en Deu, y en ma conciencia, q̃ segons crech, y tinch per cert, son tantes les perdiciõs, danys, destruccions, despoblacions, morts, grans crueltats, y especies lletgissimes delles: violencias, injusticies, latrocinis, y homicidis que en aquelles nacions, y gents han fet, que en totes quantes coses he dit, y en tot quant he encarit, no he dit en cantitat, ni en calitat de les deu mil parts (del que se ha fet) la vna.*

Totes estes inhumanitats cõpte dels Castellans, vn testimoni per tantes circunstancies calificat, com son ser Christia, religios, Bisbe, testimoni de vista, y de nacio Castellà. Les dites relacions foren impreßas *en Seuilla lo any* 1552. *en casa de Sebastia Truxillo,* y les dedicà lo Autor *al Serenissim Princep de Espanya don Felip II.* y foren molt ben rebudes, y aduertides dels Reys, perque foren perpetrades dites maldats per la malicia dels soldats, y cabos Castellans, sens ciencia, ni consentiment de les Magestats Catholicas, antes procuraren ab ordes continuos remediar coses no sols indignes de homens, pero encara de les feres mes sanguinolents, y saluatjes. La major esmena quey hagué (despres de tantes llastimes) fonch, que prenian los Indis a milanars, y embarcãtlos, ò portantlos a manades en cadena, los anauen venent per esclaus en altros Regnes, ab que feren los cabos Castellans grosses haziendes.

FAßam ara lo argument *à minori ad maius*: si los exercits Castellans, per sola la cobdicia, cõtra tots ordes de sos Reys obrauen tals y tantes iniquitats, que nos poden trobar paraules que puguen exactamẽt declarar la malicia de tals inhumanitats

nitats, que farien en Cathalunya, ahont venen, no sols per la plata, y or de les Iglesies, y Prouincials, sino a desfogar lo odi que tenen natural a la nacio Catalana? a venjar les males burles los feren en temps dels alotjaments per ses iniquitats? y vltimamēt a donar gust als ministres superiors en subjugar a Cathalunya, ò per lo menos reduyrla a les lleys referides de Castella? No vull que lo Rey Catholich sufris, ni permetes lo que amenassen: estarien segures les vides, haziendes, y llibertats, Iglesies, y Temples? Lo que en les Indies obraue la distancia de la Cort, obrarie en Cathalunya ab major effecte lo odi, y lo rancor dels soldats, alentat del gust, y dels mals intents dels ministres superiors. Si despres de hauer Cathalunya regalat, y acariciat als Castellans, la robauen, cremauen, deshonrauen, y aprofanauen, com se ha referit (encara que breument) ab molts papers, ara quels ha perseguit resistit, derrotat, y degollat tants, que reste la montanya de Monjuich feta vn fossar, que farien si poguessen? Que restarien desmemoriats destes coses? Y quant se recordassen, tant corregides tenen les pasions, que les callarien? Tant perfets son en lo amor de Deu, que per los danys que han rebut (ya ab la força de les armes, ya ab la mudança del Señor) estudiariē a fer molts beneficis a Cathalunya? Se desvallarien en que nos trencas ningun priuilegi? Antes los auorrien tant, y ara se enamorarien dells? Lo cert es, que encara que Deu no vol que fassam jüdicis temeraris, tampoch vol que cregam dels homens contra la experiencia; perque allo es malicia, y asso imprudencia, y Deu ni vol maliciosos, ni tampoch imprudents. Los Catalans ya han vist del exercit Castellà lo any passat, lo mateix q̄ pot temer: han vist Santa Coloma de Farnes arrasada, priuilegis trencats a cada pas, dones deshonrades, marits mors, cases saquejades, en vn lloch volien cremar vn minyo, y en altre aturmentar vn home, en los pobles ferse cōtribuyr los Cabos ab doscents reals, en moltes pars Iglesias saquejades, y cremades, en tres, ò quatre, reduyt a sendres lo santissim Sagrament.

De

De totes estes coses, se te ocular experiencia, y consta per juridiques informacions: y se obrauen en temps que no tenien causa, ni raho llegitima, ò alomenos aparent de part dels Prouincials, en tant q̄ los ministres superiors hauien de recorrer a la llibertat militar, pera escusarlos. Ara que formen, sino llegitimes, apparens rahons de rebeldia, y mil altres, hauem de creurer que venen de pau, y per be, y conseruacio de Cathalunya? Estan per vētura esmenats? veges lo que feren en Cambrils: hā mudat ara de condicio? Venen marchant, y fundant Iglesies? Actualment ara les estan robant, y saquejant. Aqui va vna relacio autentica, de vna que diu axi.

Al primer de Ianer de 1641. arribaren los soldats en Santa Oliua, y robaren la Iglesia, de la qual sen aportaren lo seguent.

PRimò, espenyaren lo sagrari, en lo qual hi hauia la reserua de plata hont se acostumaua tenir lo santissim Sagrament, empero a les hores no estaua reseruat per temor dels soldats, y per esser fora la gent de la parroquia, a be que per cautela, y hauia vna hostia de dins no consagrada, y los soldats la llansaren per terra, lo mateix haurie fet a ser consagrada: y sen aportaren dita reserua, vn varicle gran de plata sobredorat hont se tenia lo Santissim Sagrament, vns corporals de tela, tot de dins del sagrari.

Item, espenyaren la Sacristia, y sen aportaren tota quanta roba, y hauia de lli, com son toualles dels altars, sobre pellisos tres de tela, y molts dels altres de lli, vna cassulla blanca de domas, tres camis de tela ab sos amits, y dos de lli, dos ganfanōs de domas varmell.

Item, han espanyat vn armari hont estaua la plata de la Iglesia del qual sen han aportat, vna creu bona, gran de plata sobradorada ab vna touallola negra ab flocadura, vn calser de plata sobredorat de dins, ab sa patena.

Item, sen han aportat de dita Iglesia vnas crismeras, y cana-
dellas

dellas de plata hont estauen los olis sagrats, vna caxeta de plata de batejar, tres corporals, tota la sera hi hauia en la Iglesia, sino es tres o quatre ciris, dits manuals de confraries, y la cera era molta.

Itē, totas quantas estoualles eran per los altars, despuilant aquells fins las cortines.

Item, en vna capella de sant Iulia, foredaren la porta ab destrals, y saquejaren aquella. De prædictis fidem facio ego Cosme Sala Presbyter, & Vicarius sanctæ Oliuæ pro Priore dictæ Ecclesiæ Beatæ Mariæ Prioratus sanctæ Oliuæ Barcinonæ Diœ.

Lo mateix han fet en les Iglesies de Bañeres, de sant Iaume dels Domers, y altres del Panades.

No han cremat tota la vila de Martorell? No degollaren quants naturals pugueren alcançar en ella, fins dones, miñons, y criatures de mamella, que despres se descubrien per la vora del riu, y per altres parts? A vn pobre simple (com ho mostraue en la cara) que acaptaue per lo Hospital General, encontrantlo a Sans, nol degollaren? de la terra que actualment ocupen en Catalunya, no acuden infinits homens, y dones a Barcelona, despossehits de ses haziendes, y cases, per hauerles los soldats, no sols saquejades sino cremades, y arrasades, sens hauer fet resistencia? Nos veuhen acaptar per Barcelona persones de Valls, de Tarragona, y del Panades, que tenien lindos patrimonis, y alguns de dotse mil escuts? En Perpinyà no tractauen ara de degollar tots los naturals, despres de sis mesos quels tenen opprimits, com esclaus? Alli mateix nols prenen los grans, y haziendes? No posen en presons a Religiosos, y altres Eclesiastichs? De manera q̃ de temps passat, y de present, sols pot dexar de quexarse amargament, del exercit Castellà, lo que nols ha experimentat. Han obrat, y obren tan inicament, y se ha de gastar temps en pensar que obrarien be, despres que resten picats, y amarchs dels Catalans? En la compassio que mostren se ha de creurer? Donar fè al que prometen? Y posar fonament en lo que diuhen? O ells tenen per ignorants los Catalans, ò Deu los ha lleuat lo tino en lo parlar, que es lo cert, perque en Catalunya, està molt sabut lo refrany Català, que diu: *De amich reconciliat, y de vent que entre per lo forat, de aqueix te guarda.* Y axi sempre que los exercits Castellans se pinten de pietat, y mostren cara de compassio, no hi ha sino mirarlos en lo espill de

F les

les relacions del Bisbe de Chiapa, aont restarà satisfet lo Autor dels papers volants.

Tertiò, diuhen los papers volants.

QVE no fiant la obseruança dels priuilegis, y constitucions del Rey Catolich, mal la podem fiar del Christianissim, &c.

Resposta.

AB ses mateixes paraules reste cōuensut. Diu lo Autor mes auall, parlant de si lo Rey Catolich guardarà lo que te jurat, o no. *Dir q̄ nostron Rey no guardarà lo q̄ te jurat, bes veu que es malicia sens fonament, puix del que serà, no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Es vna maxima ben pensada, pero mal aplicada: perque si ab fonament se judique lo que serà del que es estat, hauent lo Rey Catolich romput, en son gouern tantes constitucions, y priuilegis, hauentles anulat en les conuocatories vltimes de Salses, se infereix ab euidencia, que no les guardarà. Y duptar dita obseruança en lo Rey Christianissim, axo si ques malicia del Autor, sens fonament, pues: *Del que serà no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Y axi del que es estat se infereix be que les guardarà. Los vltims Reys de França, senyors de Catalunya, foren Ludouico Pio, y Carlo Caluo: estos, no sols les conseruaren, sino que les aumentaren: llige lo Autor los dos priuilegis primitius que concediren a Catalunya estos dos Emperadors, y en ells veurà, que manen, y volen que resten les lleys de la terra en son vigor, ates q̄ los Catalans se entregaren a ses Magestats libremēt: asso es lo que es estat, luego serà lo mateix, essent lo mateix motiu, q̄ es entregarse libremēt. Lo Rey Christianissim present, q̄ molts anys visca, no es inferior en la rectitut als passats, q̄ si lo vn de aq̄lls se anomenaua Pio, sa Magestat Christianissima, ab la espasa de sa Real virtut te adquirit lo renom de Lluys lo Iust. En lo nō porte lo si de la seguretat, y la solucio de la calumnia. Lo calor no refrede, ni la fredor calēte, la llum no cegue, ni la foscor illumine, ni tāpoch lo just fa injusticies. Si dels Ministres del Rey Catolich vol inferir lo q̄ serà, reste lo Autor degollat ab ses armes, pues en allegarli la multitut de contrafaccions

faccions

feccions passades, crides Reals de anulacio de constitucions, y priuilegis; cartes expresses, ja citades; ò ha de confessar, que ha discursat contra si mateix, ò dels Ministres del Rey Catòlich, no se ha de fiar la obseruança, encara que sie successor dels Berenguers, Alonsos, Jaumes, &c. que les conseruaren: per quant la sanch es la que se herete, y no los costums, y amor dels vassalls.

Carlo Magno, Ludouico Pio, y Carlos Caluo Emperadors de Alemanya, y Reys de Frāça eren Señors de Cathalunya, y la gouernaren ab la suauitat, y grandeza que compten les historìes. Y ja lo segon q̄ fou Ludouico, de sa lliberalitat feu Comte de Barcelona a Vuifre Primer, Catala, señor del castell de Arria en Cōflent. Y son fill Carlo Caluo absolguè del feu a Vuifre Segō, dit lo Pelos, cōstituint a Cathalunya terra libre, y franca. Perq̄ encara que era franca, y libre per lleys, y priuilegis, però podian hauerla dexada ab lo feu, y per consequent, sens lo domini supremo de q̄ goze en no regonexer superior, encara q̄ sie lo Emperador. Per quant Carlo Caluo, que era Emperador, ho volguè axi.

Aquestos Emperadors, y Reys Christianissims adornarē a Catalunyā ab los nou Cōtes, nou Bescomtes, nou nobles, nou varons, y nou varuesors, que son los nou tronchs mes principals de Cathalunya, de ahont deriuen, y naixen los cauallers Catalans que de mes antichs se precien: y los instituì ab lo numero de nou, en reuerencia dels nou cors dels Angels, dels quals tenie particular deuocio Carlo Magno, y per esta rahò venere França per singular patro al Archangel S. Miquel. Estos foren los que fundaren, restaurarē, y dotaren tantes Iglesies del Principat. De manera que quant Cathalunya se separà de la Monarchia de Frāça, no fou per quexes del gouern, injusticies dels Reys, contrafactions, ni rompiments de priuilegis, sino merament per no poder acudir Carlo Caluo a defensar a Cathalunya per estar ocupat ab les guerres dels Normandos. Y ab condicio que Vuifre Pelos ab sos Catalans expelis los Moros, absolgue dit feu, y restà per aquest cami Catalunya terra de suprema prerogatiua. En esta forma, y per estes rahons restà lo Comtat separat vuyt cents anys de la Corona de França. Dels Reys de Castella se ha separat Catalunya per injuries, injusticies, rompiments de lleys, y priuilegis, &c.

Y pera que lo Autor dels papers, entengue la diferencia que y ha

de

de gouern a gouern, considere que lo Rey Christianissim alegre a sos vassalls y los enriqueix,procurantlos los fruyts de la pau,y apartant dells les calamitats de la guerra,sustentant copiosos exercits casi sempre en les terres dels enemichs de sa Corona, assistint ab sa real presencia en los exercits,y en los negocis graues,premiant merits,y no negociacions:de tal forma,que essent aquest Monarca, lo que ha sustentat majors y mes continues guerres, es lo que ha donat major,y mes agradable estat de pau a sos regnes,y vassalls. Lo gouern del Rey Catolich ha cridat la guerra en Catalunya que no ere necessaria,perque encara, que es veritat, que li donaren nom de diuersio,demanant despres, y volent compellir a que sis mil Catalans anassen a Italia pera diuertir lo exercit Frances de Rossello (com cõste en carta referida)ere cõfessar claramẽt lo error,pues reduyren a tal estat lo negoci, q̃ se hauie de fer diuersio, de diuersio:trastocant ab aquest gouern la raho de fins,y medis del be comu, perq̃ essent la guerra medi pera la conseruacio dels vassalls, prenien los Ministres superiors per medi la destructio dels vassalls, y per fi la mateixa guerra ab que han assolat la terra mes abundant, y mes rica de Espanya qual ere Catalunya; sustentant en la Cort del Rey Catolich vna pau aparent, quant tots los vassalls se cremauen: y asso, a força de imposicions exorbitãts,fins arribar à arrendar lo fum en Castella.

La diferencia destos dos gouerns que en bosqueix imperfet he dibuxat, la canta publicament don Matheu Lizon Autor Castellà en sos Discursos,fol.41. Lo qual ab no menor zel que lo Bisbe de Chiapa, despres de hauer ab summa cortesia representat lo mal gouern dels Ministres, pera alentarlo, ab la emulacio del Rey Christianissim, que Deu guarde, diu estes paraules. *O Senyor, que exemple resplandeix en aquella tendra,y Real juuentut del Christianissim Rey de França, germà de V. Magestat, lo qual en los vint y dos anys de sa ditchosa edat, va carregat ab lo pes de les armes,destruynt heretges,dilatant la Santa Fè, edificant Temples, dotantlos ab rendes; y tenint en lloch de caçadors,y monters,capitans,espies,soldats, animats ab lo valor, y amor de tal Rey.* Testimoni calificat, essent Castellà, que no pot ser reprotxat per lisonger,pues parle ab son Rey,de altre:ni per apassionat,per la nacio.

Y representantli al Rey Catolich,lo mal gouern de sos Ministres,

en

en orde al premiar, y remunerar als que han seruit en presidis, y frõteres de Moros, llastimantse que vns han preterit sens ser beneficiats, y altres desesperats se hã passat als Moros pera renegar, diu en lo fol. *Y es cosa llastimosa veurer q̃ vassalls de Rey tãt Christianissim vns preteresquẽ, y altres perden les animes, per no pagar los, lo q̃ tãt justament sels deu.*

En lo fol. 3. q̃ per lo insuportable del gouern dels ministres: *Se han despoblat Prouincias faltant sinquanta, y sexanta llochs, &c.* com ya està referit.

En fol. 6. quexantse de la distribucio desordenada en los oficis, donantlos als negociants, y retirant als benemerits diu. *Aquest dany proceheix Senyor de que se han donat los oficis als quels pretenen, y soliciten ab les intercessions, y fauors que tenen, y sen porten les plasses, gouerns, y demes carrechs, y los que son capassos pera coses majors, &c. estan retirats, &c.* estes, y altres quexas dona dit Autor al Rey Catholich.

En fol. 21. despres de hauer plorat les necessitats de Castella, considerant que les nouedats de politiques podien arribar a ser plorades ab sanch, diu. *Vse Deu de sa misericordia encaminant lo que conuingue a la religio Christiana, y a la conseruacio destos Regnes, que si se perdien per necessitats, nos perden per nouedats.* Estes paraules digue lo any 1622. a 21. de Noembre, que parexen profecia dels presents successos.

En fol. 30. introdueix lo regne ques quexe, dient. *Ay trist de mi, que me acaben la vida, &c. Mane V. Magestat juntar diferents metges quem apliquen altres remeys, perquè nom lleuen la poca virtut quem reste, que volen traurer substancia de mi sols per hauerho oferit a V. M. y no ho poden cumplir, perque noy ha sino miseries, y necessitats, y nom dexẽ conualexer, &c. Dich Senyor q̃ lo Regne te causes bastants pera quexarse, perq̃ sino se remedien sos danys se van perdent los subdits, y vassalls, y pera que V. M. se persuadesca esta veritat veje que les Iglesies se ofenen, los Eclesiastichs se agrauien, lo Regne se quexe, los Grandes, y Titols conexen lo perill, y nos determinen a dirlo, los Prelats se detenen, a les Ciutats no sels dexe llibertat pera votar, &c.*

En fol. 56. parlant de les imposicions diu, *En quant als tributs ques pretenen, son los majors que Monarcha del mon hage intentat.*

Y en lo mateix fol. parlãt dels discursos dels Ministres de Espanya diu: *Que son discursos de vnes maquines que parexen fabules, com aquella ques compte de Iaro, que volgue bolar ab ales de cera, y al primer bol se*

G desfe-

desferen ab lo calor del Sol, y caygue, que com fou tot inuen cio li serui de perdicio.

Estes quexes eren publiques en Castella tants anys atras, q̄ haurie dit aquest Autor Castellá, si hagues pres la ploma pera plorar lo que profetizaue en nostres temps. Lo gouern dels ministres del Rey Catholich sempre ha empijorat, com los successos ho demostren, y si en los primers anys, ocasionaren llantos, no es molt obligassen ab la porfia a las conuocacions justes dels Regnes. Fassa ara lo mes desapassionat cotejo, y comparacio, del que diu aquest don Matheu de Lizon, del gouern del Christianissim, y dèl, del Rey Catolich; y porà inferir la malicia ab que los papers volants parlen, en orde al Christianissim, pues de les accions passades, y presents, se ha de judicar, tota bona sort a Cathalunya, tota bona pau, y bon estat al Principat: y del passat, y present del gouern del Rey Catholich, no se pot esperar sino vna subjeccio infame, y vna esclauitut perpetua.

Quartò, diuhen los papers bolants.

QVe no se han de poder auenir los Catalans, y los Francesos, perque estos se han de recordar de les guerres de Napols, y Sicilia.

Resposta.

BE mostre lo Auctor de dits papers perturbadors hauer fet vn gran esfors de son ingeni, portant laygua de tant lluny, pera fer molrer son moli, pero en lo mateix que allegue, ensenye lo que deu acautelarse Catalunya. La raho es clara, perque sempre mou mes lo objecte present, q̄ lo ausent, y quant mes ausent menos mou: luego si les guerres entre Francesos, y Cathalans, poden causar recel hauent passades centuries, mes se ha de temer dels Castellans cōtra los quals esta Cathalunya

ab

ab les armes en les mans, y ab ſon valor los ha derrotat, y priuat del domini tenien en ella. No y ha beſnets, dels Franceſos ques trobaren en aquelles guerres que cite, pero en eſtes viuhẽ los Caſtellans que han eſcapat de Monjuicha: queſta es nafra que la ſanch raje, aquella reſte curada ab la diſtancia del temps que tot ho cure.

Y axi de la aduertencia dels papers ſe conclou que per quãt les guerres entre Catalans, y Caſtellans ſon actuals, ſols dells ſe deuhen guardar ab tot cuydado.

Quant y mes que eſta diferencia y ha del odi que naix de les guerres entre nacio, y nacio, al odi que naix de les guerres entre Rey, y vaſſalls, que aquell primer dure mentres dure la guerra, y fetes les paus ſe acabe, com ſe ha viſt cada dia entre Eſpanya, y França, pero lo odi que naix de les guerres entre Rey, y vaſſalls es interminable. Y pera que conſte clarament eſta maxima aſſentada, y vejen los Catalants a quants mals exposen la Patria donant ohidos a ſemblants tentacions, tenint les coſes eſtat tant diferent, oje lo que diu Bocalino que mereix dels primers lloch entre los politichs deſapacionats.

En los Princeps no ſe trobe tant en ſon punt la virtut de la clemencia, que ſapien perdonar injuries tant ſenyaladas, les quals ſi tal vegada perdonen, no empero ſe oluiden nunca delles. Per lo qual rarament paſſen ſens caſtich: Perque com ſol ſuccehir de totes les offenſes, que o ſe diſsimulen per prudencia, o ſe perdonẽ per neceſsitat a ſon temps, y lloch ſon a la fi ab tant major força venjades, quant lo ſentimẽt differit en temps oportu, es eſtat mes eſpacios, y Deu nos deſlliure, y a qualſeuol altre poble poſat en tant grãs calamitats de aquelles cruels venjanſes, que los Princeps ofeſos en coſes de eſtat, deſpres de hauerho ben penſat, ſolen pendrer de ſos vaſsalls: en tant no ſe oluiden, qui ni ab la eſmena de la mes fideliſsima llealtat, vſada per llarch temps, ſe pot borrar de ſos animos exacerbats la memoria de tals coſes, de tal manera que paſse a la vigeſsima generacio de la poſteritat, en-

gen-

gendrant per la importancia de la materia en lo animo del que regne tal sospita, y desconfiança, que entre lo vassall, y lo senyor causa odi perpetuo: de que naix lo grauissim desorde, com es, que los subdits naturals, que no son altra cosa, q̄ amātissims fills del Princep, y que per semblant respecte deuhen ser tractats ab termens de paternal amor, y ab suauissimes lleys gouernats, venen a ser tinguts per cruels enemichs, gent conquistada, y subjectada ab les armes, y per lo tant regida ab lo cruel precepte politich de ser afligits, assolats, y tractats, com a vilissims esclaus. Y vn poch mes auant proseguint aquesta mateixa materia ab superioritat va dient, que en semblants casos: *No aprofite lo penedirse, aont la pena del pecat nunca se perdone, aont la fama del exces dure sempre, y aont a les hores creix mes lo perill, quant ab mil juraments se alcance del Princep lo perdò, perque los tals, no sols no tenen per infamia la falta de sa fè, y paraula pera venjar les coses ja perdonades, sino per suma honra, y obligacio estreta que tenen a son decoro, y reputacio.*

Lo confident, que escrigué a la Ciutat de Barcelona, la carta, anomenada, de Santa Eulalia, en lo Setembre, en suma deye lo mateix, y hauie vist sens falta aquest capitol de Bocalino. A les hores, que encara no hauie arribat Catalunya ab lo enemich a les mans, se judicà per consell acertat, proseguir les armes en defensa de la patria, sens tenir atendencia a offerimēts, per concebirlos enganyosos, y ara, que està derrotat, y picat, se creuran per verdaders? Del veri del enemich ha de fer Catalunya la triaca, diu: *Que ab los Francesos no nos hauem de auenir, per hauer tingudes guerres passades*, menos nos auindrem ab ells, per les passades, y presents.

Quant y mes que los Francesos es vna nacio que frise molt ab la Catalana, ja per la antigua correspondencia que han tingut, ja per auernos ajudat ara ab tant bon affecte com se ha vist, y en ocasio que recordantse de la guerra passada de Salses, podie negarnos lo auxili, ab que Catalunya restaue ab gran

perill.

perill. Pues si les guerres entre Catalans, y Francesos, dintre lo mateix any no han impedit lo donar França fauor a Cathalunya; perque ha de maliciar lo Auctor dels papers volants, que les de Napols, y Sicilia, borrades del temps, han de causar desauenimet? Encara que lo Comtat de Barcelona sie de gran importancia, pera qualseuol dels dos Monarcas, perque es clau de Espanya, y porta de Fransa, pero considerat que la Monarquia de Fransa ha cōseruat sempre, sens lo dit Comtat, sos Regnes, se ha de confessar forçosament, que lo auxili, y fauor que ha donat a Catalunya, te molt de beneuolencia. Y particularmēt donatlo en temps de guerra rompuda. Lo tracte dels Francesos ab los Catalans es humil, cortès, sens arrogancia, ni ruydo; procuren adeuinar ab que tindran contents los Catalans: al contrari dels Castellans, que tot ere superbia, arrogancia; y estudiar ab que porien donar pesadumbre al Principat, intentant eternament contrafaccions, y plets, ab que han assolat la Deputacio: luego millor se han de auenir los Catalans ab los Francesos que ab los Castellans. Y sino, vege lo Autor, que no obstant que Catalunya es mare de estrangers, ab tot, los q̄ mes se repatrien, y casen en Catalunya, son Francesos: y no pot ser altra la causa, sino perque son nacions entre si auingudes, perque ninguna terra sufre mals estatgers, ni ningun estrāger, guste de viurer aont es mal rebut. No hi ha Ciutat, Vila, ò Poble en Catalunya aont no hi hage hagut per sentenars de anys molts Francesos casats, y fadrins, y nūca hauem vist en Catalunya bandols entre Catalans, y Francesos; com entre Catalans, y Castellans: senyal es que, ni los Francesos offenen als Catalans, hi estos dells se han donat per offesos. La primera vegada que Catalunya ha començat à abundar de Castellans, per no poderlos sufrir, es estat necessari valerse de les armes pera expellirlos, despres de vna llarga paciencia. Lo mateix hagueren de fer en Flandes per insuportables en temps de don Iuan de Austria, y en Italia nols volien, per insufribles. Si objecte que ara serà diferent, perque tenen lo go-

H uern

uern, ja son mateix paper diu: *Que del que serà no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Y se li ha proposat lo q̄ es estat lo gouern de Fransa en Catalunya, pera que no pugue negar la consequēcia, de q̄ serà ara ditxòs, y molt à vtilitat, y cōseruacio de Cataluña: ja per la experiēcia ques te, y ja perq̄ tots los Officis de gouern en Catalunya, per les cōstitucions son de sols los naturals, exceptat lo de Lloctinent, y Capita General, que reste al arbitre del Princep: y les materies hā mostrat de quāta conueniencia es pera Catalunya, sie lo Lloctinent de altra nacio, pera ser estimat; y administrar sens interès la justicia. Diu tambè lo Autor: *Que es còsa llastimosa, que los Catalans hajen admes a la guarda dels portals, y puestos, als Francesos, fins encomanarlos les claus dells, cosa que nunca han volgut concedir à soldats del Rey Catolich.* Y no se ha de marauellar, ni llamentar, perq̄ antes se han de comanar les claus de casa al amich que ve à ajudar, que al enemich q̄ ve a offendrer: los soldats del Rey Catholich volien subjugar a Catalunya, com ja està prouat: los del Christianissim, venien à ajudar, no fos subjugada, y axi negar à aquells, lo que à estos se ha concedit, es actio, no imprudent, sino discreta.

Vltimò, diuhen los papers volants.

QVE alguns Catalans per temor, per cobdicia, y per desconfiar del perdò, tenen oppresa la veritat.

Resposta.

AQuesta Proposicio ab termens insolents, escampe lo veri. En los bons patricis de Catalunya ha tingut examples la veritat, pues rōpent per los temors, ambicions, y cobdicies que detenien a altres, arriba a dir, y manifestar a vn Rey Catolich, les pretencions injustes q̄ en son gouern se ydeauen. Si ells haguessen callat, estaria subjugada Catalunya: podiē esperar premi en lo silenci, honres en la permissio; pues altres tenint me-

nor

nor ma en lo negoci, guiauen per aquest fil sa fortuna. No les negociaren antes les auorriren. No les affectaren, y axi les fugiren. Los primers passos que done vn poderos para alcançar de vn particular, lo q̃ no se li deu, son les promeses: quãt arribè a les amenasses, y al castich es la vltima diligencia. Estos patricis foren amenassats, alguns dells presos apretadament; y axi diligencies secretes, y anteriors se presuponen. Conegueren que en ells no regnaue la ambicio, acudiren al temor. Pero ni lo temor los detingué, feren costat a la veritat, defensarenla, en ocasio; que lo Rey Catolich actualment gouernaue, y les vares podien pendrer vn Deputat, clamant tot lo poble de la innocencia. Luego, si en temps, y ocasio tan proxima de negociar premis, y escusar penes, no temeren, ni cobdiciaren; aquest affecte de la patria continuat; injustament lo atribuexen a nous temors, y cobdicies noues: perque tenint estes accions lo mateix fi ara, que antes, que es lo be publich, y los mateixos principis, que son los que no venere lo dit parer, bes pot mudar lo temps, y lo gouern; pero no la raho, ni la noblesa del afecte, que com a roca ferma en mitg del mar, es lo mateix à la borrasca, y a la calma.

Conclusio del Discurs.

DE tot lo que se ha dit fins assi inferiran tots los Catalans, y lo mes desapassionat, que dits papers son sediciosos, plens de mil enganys, y que tots tiren, y se encaminen a la destructio de Catalunya, y ha despertar parcialitats, y guerres ciuils, pera que trobant lo enemich lo Principat ab diuisions, pugue millor fer son joch. Fingiren los Antichs, que no bastant à Hercules la pell del lleo, ab que anaue vestit, affigi la de la guineu, ab que restà cubert: significant, que quant vn Princep no pot alcançar ab lo poder sos intents, se ha de valer de la traça, y cautela de guineu. Los lleons dels Castellans, han estirat son esfors tot lo que han pogut, contra Catalunya, y veent que no basta pera rendirla, intenten, y intentaran totes les

cauteles,

cauteles, y enganys imaginables, ja diuidint les voluntats, ja procurant discordies entre Francesos, y Catalans, ya mostrant compassio, ja confessant hauer errat, y ja vltimament offerint monts, y valls, y quant puguen demanar los Catalans, perque totes estes diligencies tenen respecte a la consecucio del intent dels Castellans. Y axi no han de dexar pedra que no moguen, medi que no procuren, diligencia que no intenten, trassa que no fassen, cautela que no apliquen, y enganys que no executen. Pera occurrir a estos incõuenients, donen tots atencio, al q̃ diu Tomas Garzon, en son Teatro: *Pera conexer lo home doble, y enganyos, es menester grandissima atencio, y ponderacio, perque la perspectiua, y apariencia, es tan bella, y tan vistosa, que ab facilitat enganya los vlls dels senzillos, y dels que no saben; pero not cases ab bones paraules, que estes son en ells cosa propria. Es menester considerar be la naturaleza intrinseca dells, la obseruança de ses promeses, los successos que has tengut ab ells, la fama que tenen, &c. y desta manera se arriba prudentment a la cognicio de sos enganys.*

Son com les serpents Amphisibenas, que tenen dos caps, vn en son lloch, altre a la cua; perque porten dos intencions, vna de fingir en lo principi, altra de enganyar en lo fi. Son com la serpent Cerastes que te banyes de molto, y amagantse, sols estes mostre, pera que fiat lo caminant pensant que es molto mansuet, reste deuorat. Son com la Araña que va ordint subtils teles, que apenes se veuhen pera cullir mosques. Son com a Sirenes que canten dolçament, pera enganyar los mariners. Son com la Hyena que es vn animal, que sab fingir la veu humana, pera beurer despres la sanch dels homens. No son altra cosa los Castellans en esta ocasio, publicant papers dolços, amorosos, y plens de oferiments a Cathalunya. Ioab no podia venjarse de son enemich Abner, reconciliàs ab ell, y ab lo primer abras que li donà en senyal de amistat, li donà per detras vna punyalada. Absalo pera venjarse de son germa Amon, conexent no li bastaue lo poder per

ser

ser Princep, lo conuidà a vn gran banquet, y alli li feu donar de punyalades. Vltimament les historíes diuines, y les humanes (que son espill, y regla de tots bons procehiments) estan plenes destes experiencies, auisant a la posteritat dels homens; y dient que del enemich, y del ques te per ofes se ha de creurer tot mal, y ningun be, los Castellans en sa matexa llengua diuhen, *Que qui a sos enemichs pope, en ses mans mor*, Homero digue que *los enemichs quant oferexen, ferexen*, lo refrany dels Grechs, *qui creu los mals del enemichs, sempre tindrâ bens* y altres, *ab hoste dicta, ne vnquam amica duxeris*, que vol dir, *les paraules del enemich, no les tingues per amigues*, perq̃ *studij specie fata, necemque ferunt*; *Ab cara de bon affecte porten ab si les desdichas, y la mort.* No es la nacio Cathalana ventolera, y subjecta a mudances, antes ferma; y constat en lo q̃ empre͂, y son estos papers volāts nous agrauis de Catalunya pe͂sant que pugue͂ ferla vacilar, en lo que ab tant madur acuerdo, y despres de tāt temps de espera, ha disposat. Ha sufert vint anys, ha callat vint anys, ha suplicat vint anys, sens trobar remey, y satisfaccio a ses opresions, y rompiment de priuilegis, y constitucions. No restaue altre medi peral aliuio, sino lo de les armes, ha llançat mā delles: sens vn arrimo gran, ere dificultos conseruarles poderoses, y axi poch a poch se posa baix la sombra segura del Rey Christianissim, fins eligirlo Comte de Barcelona, com feren en altra opresio los Catalans de les Cesareas Magestats de Carlo Magno, Ludouico Pio, y Carlo Caluo. A les hores estauen opresos los Catalans dels Moros; ara dels Castellans, y encara q̃ estos son de religio bona per ser Catholichs, son de costums pijors, per hauer fet en Catalunya mes crueltats que los matexos Moros. Molts Catalans vacilaren en la expulsio dels Moros, tement no fossen vensuts, y despres tractats pijor, pero com ere causa de Deu, foren poderosos los Catalans pera expellir los Moros; restant los que pelearen gloriosos, y richs pera ses generacions: y los que no volgueren pelear, per tenir propicio al Moro, restaren acorreguts, y plens de dolor de hauer perdut vna ocasio tan gran.

I Ara

Ara (ò Catalans) comence lo nou estat, y la noua restauracio de Catalunya, causa justissima es, declarada per los Magistrats calificada per juntes de Theolechs sapientissims, y Christianissims, aprouada per tal de les nacions que voten sens passio. Ara se han de guanyar, ò perdrer les llibertats dels priuilegis de Catalunya, ja estauen casi perduts, y ab nostre valor se comensen a guanyar: noy ha que donar ohidas a cosa en contrari, sino *manus ad arma*. Ara es la ocasio en que dels Catalans, vns han de aumentar ab les armes les glories de sos antepassats, y altres comensarles pera sos fills: y vns, y altres ferse gloriosos pera los esdeuenidors, los quals tindran per mes famosos los que mes hauran patit per sa patria, per mes nobles, los q̃ mes hauran seruit a la restauracio de sos germans, per varons de mes gloriosa memoria, los que a costa de ses comoditats, y haziendes hauran mes campejat en la campanya. La hazienda que se adquereix, ò se posseheix se acabe, pero lo patrimoni de la honra adquirit per la defensa de la Patria, nunca te fi, ni se acabe. Lo pages que es prudent no li dolen los grans que llance en la terra, perque sap que los cobrarà multiplicats. Lo mercader que vol fer sa casa, arrisque part de sa hazienda, encomanantla a la instabilitat del mar, perque si succeheix mal vn viatge, en molts altres se fa rich; y vn, y altre te atendencia, no a lo present que te, sino a lo que ha de succehir. De la mateixa manera en aquest cas, no se ha de tenir compte a los gastos que se fan, sino al fruyt que han de donar a Catalunya, a la llibertat, y al bon estat que ha de restar perals fills, nets, y demes generacions, los quals se porien quexar amargament, de que hauent los presents heretat de sos passats vna Catalunya libre, senyora, y priuilegiada, los dexen a ells vna Catalunya esclaua, pechada, y ab estat infame. Ningun Catala que sie de honor ha de voler per la comoditat excluyr se de aquesta ocasio, peleant, perseguint, y ofenent als enemichs fins hauer alcançada dells la deguda recompensa: antes se ha de tenir qualseuol Catala per agrauiat, si lo volguessen eximir de la ocasio honrosa que es comu, y general a Catalunya.

LAVS DEO.